והא מר לא תלתא אמר ולא שבע אמר א"ל איברא בין יום השביעי לששת ימי המעשה מעין חתימה היא ואמר רב יהודה אמר שמואל המבדיל צריך שיאמר מעין חתימה סמוך לחתימתו ופומבדיתאי אמרי מעין פתיחתן (א) סמוך לחתימתן מאי בינייהו איכא בינייהו יום טוב שחל להיות אחר השבת דחתמינן בין קודש לקודש מ"ד מעין פתיחתן סמוך לחתימתן לא בעי למימר בין קדושת שבת לקדושת יום טוב הבדלת ומאן דאמר מעין חתימתן סמוך לחתימתן בעי למימר בין קדושת שבת לקדושת יום טוב הבדלת גופא אמר רבי אלעזר אמר רבי אושעיא הפוחת לא יפחות משלש והמוסיף לא יוסיף על שבע מיתיבי (ב)[א]אומר הבדלות במוצאי שבתות ובמוצאי ימים טובים ובמוצאי יום הכפורים ובמוצאי שבת ליום טוב ובמוצאי יום טוב לחולו של מועד אבל לא במוצאי יום טוב לשבת הרגיל אומר הרבה ושאינו רגיל אומר אחת תנאי היא דא"ר יוחנן בנן של קדושים אומר אחת ונהגו העם לומר שלש [ב]מאן ניהו בנן של קדושים רבי מנחם בר סימאי [ג]ואמאי קרו ליה בנן של קדושים דלא איסתכל בצורתא דזוזא שלח ליה רב שמואל בר אידי חנניא אחי אומר אחת ולית הלכתא כוותיה אמר רבי יהושע בן לוי המבדיל צריך שיאמר מעין הבדלות האמורות בתורה מיתיבי סדר הבדלות היאך אומר המבדיל בין קודש לחול בין אור לחושך בין ישראל לעמים ובין יום השביעי לששת ימי המעשה בין טמא לטהור בין הים לחרבה בין מים העליונים למים התחתונים בין כהנים ללוים וישראלים וחותם בסדר בראשית ואחרים אומרים ביוצר בראשית רבי יוסי ברבי יהודה אומר חותם מקדש ישראל ואם איתא הא בין הים לחרבה לא כתיבא ביה הבדלה סמי מכאן בין הים לחרבה אי הכי בין יום השביעי לששת ימי המעשה נמי מעין חתימה הוא בצר חדא וליכא שבע אמרי כהנים לוים וישראלים תרי מילי נינהו בין לוים לישראלים דכתיב [1]בעת ההיא הבדיל ה' את שבט הלוי בין הכהנים ללוים דכתיב [2]בני עמרם אהרן ומשה ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים מחתם מאי חתים רב אמר מקדש ישראל ושמואל אמר [ג]המבדיל בין קודש לחול לייט עלה אביי ואיתימא רב יוסף אהא דרב תנא משמיה דרבי יהושע בן חנניא כל החותם מקדש ישראל והמבדיל בין קודש לחול מאריכין לו ימיו ושנותיו

ולית

רשב"ם

והא מר לא שלש אמר(ב). כולן ארבע: מעין חתימה. ולא ממנינא הוא: ה"ג י"ט שחל להיות אחר השבת. דבעי למחתם המבדיל בין קודש לקודש: ה"ג מ"ד מעין חתימתן סמוך לחתימתן בעי למימר בין קדושת שבת לקדושת יום טוב כו': האמורות בתורה. כמו הנך דלקמן: סדר הבדלות. היינו שבע הבדלות ואף על גב דאיכא תמני בין [יום] השביעי לא קא חשיב דמעין חתימה: וחותם בסדר בראשית. כגון סודר בראשית. וכולהו הנך כתיבי ולהבדיל בין הקודש ובין החול ובין הטמא ובין הטהור (ויקרא י) ויבדל אלהים בין האור ובין החשך (בראשית א) ויבדל בין המים (שם): ובין כהנים ללוים כו'. מפרש להו לקמן. אבל הבדלה לשבת לא כתיב' דמעין חתימה קא חשיב ליה לקמן ולאו ממנינא: מעין חתימה היא. דקאמר וחותם בסדר בראשית והויא ליה בין יום השביעי לששת ימי המעשה מעין חתימה ובצרי להו משבע:

המבדיל

והא מר לא שלש אמר ולא שבע אמר. דארבעה אמר ומה ראית אם לתפוש את המועט דייך בג' ואם לרבות באת היה לך לומר כל שבע: איברא. באמת: מעין חתימה. ולאו ממנינא הוא: חתימה. סוף הברכה חותם בברוך: פתיחתן. התחלתן: ומאי בינייהו. דהא ברכת הבדלה מעין פתיחתן ומעין חתימתן איכא וכן רוב ברכות: יום טוב שחל להיות אחר השבת. דבעי למיחתם בין קודש לקודש: הכי גרסי' מאן דאמר מעין חתימתן סמוך לחתימתן בעי למימר בין קדושת שבת לקדושת יום טוב הבדלת. והכי עבדינן לאפוקי נפשין מפלוגתא: אבל לא במוצאי יום טוב לשבת. דאפרכוס יוצא והמלך נכנס אין דרך ללוות האפרכוס שהכל נמשכין אחר המלך: הרגיל. שבקי בהן: אומר אחת. קשיא לר' אלעזר דאמר לא יפחות משלש: הכי גרסינן תנאי היא דאמר רבי יוחנן בנן של קדושים כו'. והיינו תנאי בנן של קדושים שהוא תנא: ונהגו העם. תנאים שהיו בימיו נחלקו עליו ועושין העם על פיהן הרי תנא אחר: ר' מנחם בר רבי סימאי. ואמרינן במסכת ע"ג פרק ר' ישמעאל (דף נ.) אמאי קרי ליה בנן של קדושים משום דלא אסתכל בצורתא דזוזא: ולית הלכתא כוותיה. גמרא קאמר ליה: האמורות בתורה. כגון הנך דלקמן: סדר הבדלות. היינו שבע הבדלות אע"ג דאיכא שמונה בין יום השביעי לששת ימי המעשה לא חשיב דמעין חתימה היא: ז) וחותם בסדר בראשית. ברוך סודר בראשית שבמוצאי שבת התחיל הקב"ה לסדר מעשה בראשית. וכולהו הנך כתיבי ולהבדיל בין הקדש ובין החול ובין הטמא ובין הטהור ח) ויבדל אלהים בין האור ובין החשך ט) ויבדל בין המים וגומר י) ואבדיל אתכם מן העמים (ויקרא כ). אבל הבדלה דשבת לא כתיבא דמעין חתימה חשיבא לקמן ולאו ממנינא הוא והאי דלא חשיב לה לבסוף משום דלגבי שלש קתני לה דכי לא עביד אלא שלש הבדלות קאמר לה סמוך לחתימה: בין הים לחרבה. לקמן מסמי לה מברייתא: בין כהנים ולוים וישראלים גרסינן. ולקמן מפרש ליה: מקדש ישראל. מכל עולמו שילר לא קידש אלא ישראל ולפי פירוש זה שייכא חתימה זו במוצאי שבת: מעין חתימה היא. דקאמרת וחותם בסדר בראשית והויא לה בין יום השביעי לששת ימי המעשה מעין חתימה ובצרו להו משבעה: רב אמר מקדש ישראל. כר' יוסי בר' יהודה: ושמואל אמר המבדיל בין קדש לחול. שמואל לא סבירא ליה ככל הנך תנאי דלעיל אלא כרבנן סבירא ליה דתנן בסוף פרק קמא דחולין (דף ט:) גבי יום טוב שחל להיות במוצאי שבת כילד מבדילין בין קדש לחול ט) כו' ואמרינן בגמרא היכא אמר לה להך ברכה בין קדש לקדש אמר רב יהודה בחתימתה רב ששא בריה דרב אידי אמר בפתיחתה

ולית

תוספות

ומר לא תלת אמר ולא שבע אמר. ומסתמא או ג' או ז' תיקנו כנגד שום דבר שלא לפחות או להוסיף כדאמר בהתכלת (מנחות דף לט.) לא יפחות מז' כנגד ז' רקיעים והמוסיף לא יוסיף על י"ג כנגד ז' רקיעים וששה אוירים: מאי בינייהו. דרוב הברכות הפתיחה והחתימה מענין אחד: בעי למימר בין קדושת שבת לקדושת יום טוב הבדלת. שאל ר' אפרים את ר"ת למה נהגו העולם להוסיף ולומר ואת יום השביעי מששת ימי המעשה קדשת הבדלת וקדשת את עמך ישראל בקדושתך דאין זה לא מעין פתיחה ולא מעין חתימה והשיב לו ר"ת משום חיבת היום האריכו כדי לומר פעם אחת מעין ז' הבדלות. בין קודש לחול אחד. בין אור לחשך ב'. בין ישראל לעמים ג'. בין יום השביעי לששת ימי המעשה ד'. בין קדושת שבת לקדושת י"ט הבדלת. פירוש שבי"ט שרי מידי דאוכל נפש. ואת יום השביעי מששת ימי המעשה קדשת היינו חולו של מועד דשרי דבר האבוד ובשבת אסור. זה חלוק שבת מי"ט והיא הבדלה אחת הרי ה'. הבדלת וקדשת את עמך ישראל בקדושתך שתי הבדלות בין כהנים לוים וישראלים ז' והוי מעין חתימה דבין קדש לקדש: מיתיבי אומרים הבדלות כו'. הוה מצי לאתויי מרבי יהודה הנשיא דלעיל אלא דניחא ליה למיפרך מברייתא: דלא מסתכל בצורתא דזוזא. ארבי מנחם קאי דאמר במועד קטן בפרק בתרא (דף כה:) כי קא ניחא נפשיה דר' מנחם בר רבי סימאי איכסו כל צילמניא והוו למיגלייא פירוש חלקים בלא צורה ותולה קדושתו באביו שגם אביו היה קדוש ט): בין יום השביעי לששת ימי המעשה מעין חתימה היא. ה"נ הוה מצי למיפרך הא לא כתיבא והא דלא קתני לה לבסוף פירש רשב"ם דשנאה אחר ג' הבדלות דכשאינו אומר רק ג' הבדלות הויא סמוך לחתימה ואם תאמר לר' יוסי ברבי יהודה ולרב דחתמי מקדש ישראל היכי הויא מעין חתימה אדרבה כהנים ולוים וישראלים הוי טפי מעין חתימה ויש לומר דבין יום השביעי לששת ימי המעשה הוי שפיר מעין חתימה שקדשנו הקב"ה במצותיו ונתן לנו את השבת אבל כהנים לוים וישראלים לא הזכיר ישראל אלא להקל שקלים בקדושתן מכהנים ולוים ולא הוי מעין חתימה:

ולית

עין משפט
נר מצוה

א [מיי' פכ"ט מהל' שבת הל' יח טוש"ע או"ח סי' תצא סעי' א]:
בב ב מיי' פכ"ט מהל' שבת הל' ג טור או"ח סי' רצט:

◆

רבינו חננאל

ואקשינן והא מר ארבעה הוא דאמר וליתנהו לא תלת ולא שבע, ואמר להו תלת קאמינא אבל בין יום השביעי לששת ימי המעשה מעין חתימתה היא, דאמר שמואל כל הברכות צריך לומר מעין חתימתן סמוך לחתימתן. וקיי"ל כותיה פומבדיתאי אמרי מעין פתיחתן סמוך לחתימתן, איכא בינייהו יום טוב שחל להיות אחר שבת, דחתימתן בין קדש לקדש, מאן דאמר מעין חתימתן סמוך לחתימתן, צריך לומר בין קדושת שבת לקדושת יום טוב הבדלת, מאן דאמר מעין פתיחתן סמוך לחתימתן לא צריך. אמר רבי יוחנן, בנן של קדושים אומרין הבדלה אחת. ומאי איננו ר' מנחם בר סימאי, ואמאי קרו ליה בנן של קדושים, דלא אסתכל מימיו בצורתא דזוזא. נהגו העם לומר שלש הבדלות, תנניה אומרה אחת, ולית הלכתא כותיה. המבדיל צריך שיאמר מעין הבדלות שבתורה.

מסורת הש"ס

א) [תוספתא דברכות פ"ה הל"ג], ב) ע"ז דף נ., ג) [לפני הרשב"ם לא היה הגירסא כן ואמאי וכו' עד דזוזא], ד) [נ"ל אמר ד"ה בין כהנים], ה) [ויקרא י], ו) [בראשית א], ז) [שם], ח) [לקודש כל"ג, ט) [ועי' תוספות ע"ז נ. ד"ה ה"ג],

◆

תורה אור השלם

1. בְּעֵת הַהִוא הִבְדִּיל יְיָ אֶת שֵׁבֶט הַלֵּוִי לָשֵׂאת אֶת אֲרוֹן בְּרִית יְיָ לַעֲמֹד לִפְנֵי יְיָ לְשָׁרְתוֹ וּלְבָרֵךְ בִּשְׁמוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה:
דברים י ח

2. בְּנֵי עַמְרָם אַהֲרֹן וּמֹשֶׁה וַיִּבָּדֵל אַהֲרֹן לְהַקְדִּישׁוֹ קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא וּבָנָיו עַד עוֹלָם לְהַקְטִיר לִפְנֵי יְיָ לְשָׁרְתוֹ וּלְבָרֵךְ בִּשְׁמוֹ עַד עוֹלָם:
דברי הימים א כג יג

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמרי מעין פתיחתו סמוך לחתימתו כצ"ל וכן בכל הפסוק: (ב) רשב"ם ד"ה והא מר לא שלש אמר כו' דארבע איכא הס"ד ותיבת כולן נמחק: